

GETUIGEN. TUSSEN GESCHIEDENIS EN GEDACHTENIS

MULTIDISCIPLINAIR TIJDSCHRIFT VAN DE AUSCHWITZ STICHTING

Sinds zijn eerste nummers heeft het *Driemaandelijks Tijdschrift van de Auschwitz Stichting* een lange en complexe voortgang gekend.

We kunnen de afgelegde afstand inschatten, wanneer we de aarzelingen van de artikels begin jaren 1980 vergelijken met de stevige bijdragen van de jaren 1990 en 2000. Weliswaar bleef de centrale thematiek van het Tijdschrift, met name de geschiedenis en de herinnering van de nazimisdaden en genocides, dezelfde tijdens het hele parcours. Maar in de loop van de tijd merken we twee parallelle evoluties op.

Om te beginnen een aanhoudende verbetering van de kwaliteit en de rigoureuze aanpak van de bijdragen zowel op het vlak van de geschiedenis als discipline als in de benadering van de herinnering. Het Tijdschrift hield zich grotendeels bezig met de complexe en soms gespannen verhoudingen tussen geschiedenis en herinnering bij de studie van de nazimisdaden en genocides en bij het gebruiken, twijfelachtig gebruiken, misbruiken en instrumentaliseren waartoe de verscheidenheid van historische en herinneringswerken op dat gebied aanleiding gaven. Zo werden een groot aantal afleveringen gewijd aan de publicatie van verscheidene colloquia die we over dat type vraagstukken hebben georganiseerd. In het zelfde perspectief zijn we begin jaren negentig als Belgische antenne van het Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies van Yale gestart met de samenstelling van een omvangrijk archieffonds van audiovisuele getuigenissen van de overlevenden van de concentratie- en vernietigingskampen van het Derde Rijk. Dat bracht ons ertoe om jaarlijks, als bijzonder nummer van ons Tijdschrift, een *Cahier International/International Journal. Etudes sur le témoignage audiovisuel des victimes des crimes et génocides nazis/Studies on the audio-visual testimony of victims of the Nazis/crimes and genocides* te publiceren, dat nu aan zijn veertiende aflevering is. Dit dank zij de medewerking van een talrijke groep vorsers gespecialiseerd in het vastleggen, archiveren en bestuderen van audiovisuele getuigenissen. Doelstelling was een gesprek te bevorderen over het statuut en het gebruik van dat type archieven als documentatiebronnen voor onze historische

kennis zowel als voor het ontstaan van collectieve representaties van het gebeuren.

Onderweg en al doende hebben de horizons van onze problematiek zich verruimd. Historische en herinneringspublicaties lieten dikwijls op de achtergrond mogelijke beloftevolle connecties zien met andere disciplines zoals psychologie, sociologie, literatuur, filosofie, media- en communicatiewetenschappen en pedagogie. Bovendien liet de multidisciplinaire gerichtheid op extreme historische situaties en belevingen de noodzaak zien om hernieuwd de institutioneel gevestigde grenzen en interfaces tussen disciplines te overdenken. Het sprak trouwens steeds meer vanzelf dat het centrale en hevig indringende karakter eigen aan de problematiek van de nazi-misdaden en genocides tijdens de laatste decennia niet enkel te verklaren viel door de herinneringskwesaties die op het voorplan kwamen door het ontstaan van identitaire en communautaire bewegingen en eisen. Dat centrale karakter wordt ook verklaard door het feit dat de studies over het Derde Rijk en zijn misdaden ons verplichten tot het als het ware averechts her(over)denken en herbekijken van de tradities en de erfenissen – politieke, filosofische, ideologische en culturele – met hun soms ver in het verleden liggende oorsprong, maar die deel uitmaken van het wentelende landschap van de jaren 1930 waarin de moderne misdaad tegen de mensheid zich heeft ontwikkeld.

Beland op de drempel van dat type vraagstelling nam de Wetenschappelijke Raad van de Auschwitz Stichting het initiatief om het Tijdschrift met een gedurfde wijziging van vormelijk en inhoudelijk beleid aan de start van een nieuwe etappe te brengen.

Wat de vorm betreft. De titel verandert, voortaan gaat het om een multidisciplinair tijdschrift met de titel *Getuigen. Tussen Geschiedenis en Gedachtenis*. De periodiciteit blijft driemaandelijks. Om tot een ruimere verspreiding te komen wordt het nieuwe tijdschrift uitgegeven in samenwerking met Editions Kimé, die wij hier graag danken voor de opname in hun fonds. In elk nummer brengen we een “dossier” om een geargumenteerde en rigoureuze debat over een welomschreven thematiek te stimuleren. Voor zover mogelijk zal elk dossier een pedagogisch luik bevatten. Wij denken immers dat de overdracht van de verworvenheden van het recentste onderzoek naar onderwijsverstrekkers op alle niveaus en opvoeders een primordiale doelstelling is. Er wordt evenzeer ruimte voorzien voor specifieke bijdragen en voor recensies van werken over onze thematieken.

Wat betreft het redactioneel project: we willen een belangrijke verruiming van onze problematieken en onze onderzoeken doorvoeren. We constateren inderdaad dat om de eeuwwisseling 20ste - 21ste - eeuw zich stap voor stap een intellectuele en mentale opstelling heeft geïnstalleerd, die aan het “gebeuren Auschwitz” - te verstaan als het paradigma van de nazimisdaden - een complex statuut wil geven, met verstrekkende implicaties.

Op het vlak van de geschiedschrijving enerzijds: het statuut van een standaard waarmee men voortaan heel de geschiedenis van het Westen herbekijkt en herevalueert. Anderzijds op het vlak van de herinnering: het statuut van een overbetekenend

gebeuren van waaruit normatieve, politieke en juridische oriënteringen van de hedendaagse samenleving dienen te worden uitgewerkt. Die herziening en normatieve herevaluering van de geschiedenis betreffen ook de lange termijn van de geschiedenis en stellen op bijzonder pijnlijke manier onze verhouding tot de moderniteit op proef – moderniteit als het geheel ook van de principes die optreden met het humanisme en de verlichting. Ze betreffen evenzeer de conflictuele historische realiteiten van de “lange 19de eeuw” (1780-1918).

De terugkeer naar het vraagstuk van het gebeuren evenals de versnelde historicisering van het heden, die het actuele historische en herinneringslandschap kenmerkt, werden wellicht mogelijk gemaakt door het plotse optreden van “het gebeuren Auschwitz” als ijkmaat voor ons nabije zowel als verre verleden. Onbetwistbaar is b.v. dat de studies en debatten over de Tweede Wereldoorlog er krachtig hebben toe bijgedragen om de historiografie van de Eerste Wereldoorlog te vernieuwen en in nieuwe termen oude kwesties opnieuw te stellen, zoals het statuut van de “poilus” en de actoren uit die periode, de mechanisering en de massificatie van de dood. Zo heeft de studie van de politiek van genocides van het Derde Rijk de impuls gegeven voor nieuwe historiografische vraagstellingen die van de “massamoord” een historisch object maken van de oudheid tot heden, naast de nieuwe onderzoeken over slavernij en kolonisering. De cultuur- en mentaliteitsgeschiedenis kreeg ook van uit dezelfde richting nieuwe impulsen. Er zijn voorbeelden te over van dergelijke herlecturen van onze geschiedenis in het licht van wat we vandaag beschouwen als een breuk in het weefsel van ons historisch bestaan. Geen enkel gebied van ons weten – geschiedenis, politiek, sociologie, antropologie, psychologie, psychoanalyse, literatuur – lijkt te ontsnappen aan de Auschwitz-proef.

Net die nieuwe algemene configuratie van onze verhoudingen tot de geschiedenis tot ons weten en onze wetenschappen, configuratie die leeft in talrijke geleerde en minder geleerde, culturele en media-discoursen, wil ons tijdschrift in rekening brengen. Daarom streven we een dubbele doelstelling na. Enerzijds ons openstellen voor een reeks vragen en thematieken van historische en politieke aard die tot nu toe geen rechtstreeks verband leken te hebben met de Auschwitzproblematiek, en ze hernieuwd verkennen door dat prisma. Anderzijds kritisch de legitimiteit, het al dan niet legitieme karakter bevragen van die aanpak zelf, die erin bestaat onze geschiedenis te herbekijken, of zelfs te reviseren, met Auschwitz als ijkmaat en nieuw interpretatieparadigma.

Tot daar een korte schets van het nieuwe redactionele beleid van ons Tijdschrift, geleid en ondersteund door een nieuwe redactieraad, die bestaat uit vorsers behorend tot een breed spectrum van disciplines uit de menswetenschappen.

In naam van het Redactie
Yannis THANASSEKOS
Philippe MESNARD